

DOSSIER DE PREMSA

Exposició

Candel. Els altres catalans

del 9 d'octubre a l'11 de gener
Museu d'Història de Catalunya

El Museu d'Història de Catalunya i la Fundació Paco Candel reten homenatge a l'autor d'*Els altres catalans* en el cinquantenari de la seva primera edició

L'exposició ret homenatge a la carismàtica figura de Paco Candel en el cinquantenari de la primera edició d'*Els altres catalans*, la seva obra més destacada.

L'exposició fa un repàs a la vida i obra del dibuixant, pintor, polític, periodista i, sobretot, escriptor, que va erigir-se com a representant i veu del fenomen immigratori a Catalunya.

La mostra, que està organitzada pel Museu d'Història de Catalunya i la Fundació Paco Candel, recorre l'evolució del personatge des de la seva arribada a Barcelona. Com molts 'altres catalans' que aterraren a la ciutat a meitat dels anys 20 i posteriorment als 50 i 60, la família dels Candel s'instal·là als suburbis de la ciutat, la qual cosa marcaria tota la seva trajectòria.

I és que el principal valor de l'obra de Francesc Candel va ser la seva mirada crítica des dels ulls d'un immigrant i el fet de ser el primer a desvetllar aquesta realitat a la societat catalana, on va sacsejar consciències criticant durament tant a catalans com a castellans. Va defensar la integració com a única sortida possible per capgirar la marginació socioeconòmica en què es trobaven els immigrants, perquè més enllà de les rivalitats i incomprendiments que es donen en els contactes entre comunitats, els catalans d'origen i els nous es necessitaven mútuament.

Home prolífic, va destacar en diferents camps vetllant sempre pel compromís amb els més desafavorits i amb la voluntat d'integració de la immigració a la societat i cultura catalanes per mitjà de l'escola i l'ordenació territorial, intentant assimilar dues societats que semblaven viure l'una d'esquena a l'altra. Alçant-se en nom dels mal anomenats 'xarnegos', Candel va esdevenir un dels millors representants del realisme social en el camp de l'escriptura. I en el camp periodístic i de la política va defensar sempre la llibertat, la veracitat i la proximitat, sota el vell lema de la denúncia i el compromís amb la lluita contra les injustícies socials.

La seva contribució, que el va fer mereixedor de nombrosos reconeixements, ens permet entendre la importància fonamental d'unes onades immigratòries que han transformat totalment el panorama social, econòmic i cultural de Catalunya. A més, com assegura Genís Sinca, biògraf de Candel i comissari de l'exposició, la seva figura carismàtica el converteixen en un d'aquelles personalitats estimada per tothom.

L'exposició "Candel. Els altres catalans" es podrà visitar fins a l'11 de gener de 2015 al Museu d'Història de Catalunya (Pl. De Pau Vila, 3, 08003 Barcelona). L'entrada és gratuïta. Més informació a www.mhcat.cat.

L'EXPOSICIÓ

Candel és d'aquelles personalitats majoritàriament estimades per tothom. Seria difícil trobar-li enemics, és popular per naturalesa i té el mèrit de gaudir d'un reconeixement ampli i unànime en tots els àmbits de la societat catalana. Gràcies al seu carisma innat, Candel es va convertir de seguida en el representant inqüestionable d'aquells 'altres catalans' que van arribar a Catalunya a meitats dels anys 20, i també posteriorment en la dècada dels 50 i 60. Encara més, la figura de Candel ha transcendit l'àmbit local de la seva actuació i s'ha acabat convertint en representant i veu del fenomen immigratori en general a Catalunya, més enllà de les ètnies i la procedència.

Genís Sinca

Periodista i escriptor
Biògraf de Candel
Comissari de l'exposició

Els Orígens

"Vaig néixer a Cases Altas, un poblet del Rincón de Ademúz, però m'he criat a Barcelona, en les zones suburbials de Can Tunis".

Francesc Candel Tortajada (Rincón de Ademúz, 1925), va arribar a Barcelona el 1927; després d'uns durs inicis a les barraques que poblaven els voltants de Montjuïc, els Candel es van poder instal·lar a les Cases Barates de Can Tunis. La vida als barris suburbials girava al voltant de la família i dels centres parroquials.

"Vaig tenir una infància divertida, emocionant, en què vaig sentir-me molt estimat, defensat i emparat per tots els meus".

La vida no era senzilla; als robatoris s'afegien les batudes de la Guàrdia d'Assalt a la zona de les Cases Barates, que demanaven veure les mans, més que la documentació.

"Si les tenies suaus, sense durícies, quedaves detingut".

La violència de la Guerra Civil li quedà gravada amb tot un seguit d'escenaris inesborrables, en especial pels bombardejos que va patir Barcelona. El règim de Franco va endurir l'existència al barri, on la gana va ser la protagonista indiscutible. Un 26 de gener del 1939, a casa seva només hi havia set olives per cap per dinar i els seus pares van dir que ells no tenien gana.

El pare de Candel va trobar feina de sagristà de la Parròquia de Ntra. Sra. del Port i la família va anar a viure al petit habitatge que hi havia just al costat, pertanyent a la mateixa sagristia. La connexió d'en Candel amb el seu pare era total i absoluta. La pèrdua prematura de la mare i la germana va fer que pare i fill fessin encara més pinya per afrontar les adversitats.

El Dibuixant

“Jo volia ser dibuixant i Walt Disney, amb Velázquez i Gustavo Doré –quina estranya barreja!-, eren una cosa així com el model a aconseguir”.

La dèria de ser pintor va marcar a Candel de molt jove, i li va servir per aguditzar unes capacitats innates per a l'observació i, sobretot, assajar una traça especial pel retrat, sempre de forma autodidacte. Sense adonar-se'n, està perfilant les traçades principals del que es convertirà en la base dels personatges quotidians i reals que donarien vida als seus llibres.

Llegia la revista Chicos, i va conèixer i admirar als dibuixants Jesús Blasco, Salvador Mestres, Puigmiquel... Va compartir la seva afició pel còmic amb dibuixants de primera línia, com els germans Blasco o el mateix Víctor Mora, l'escriptor-dibuixant creador de Capitán Trueno, del qual n'és fervent admirador.

L'escriptor

“Tengo en la mente, en mi cerebro, en potencia, una cantidad de ideas, una cantidad de obras que pienso hacer, expresar, escribir. Están únicamente en embrión, rudimentarias. No las vislumbro desarrolladas, pero ya leo los títulos que ostentan”

El 1947, degut a un llarg procés de recuperació de la tuberculosi, Candel escriu els primers esbossos de la novel·la que li donarà l'èxit, *Donde la ciudad cambia su nombre*. Al cap d'uns anys, i per mediació del futbolista del Barça Eduardo Manchón, l'original d'aquest llibre arriba per fi a mans de l'editor Josep Janés dels primers que van obrir espais de llibertat editora extramurs del franquisme.

El 1957, Janés li publica la novel·la, amb èxit notable i escàndol inclòs. Les queixes dels veïns que es reconeixien en el llibre no es van fer esperar. Candel els anomenava amb nom i cognom. Durant uns dies, Candel es va haver d'amagar i no el van apallissar de miracle. En aquesta novel·la, Candel aconsegueix el millor batec literari de tota la seva obra.

Candel és un dels millors representants del realisme social. Va representar la incorporació del punt de vista del xarnego a l'hora de jutjar sobretot aquelles zones de Barcelona, de Catalunya, en què Barcelona i Catalunya perdien el seu nom.

Al voltant de Candel hi ha hagut antiherois que s'han vist impulsats per la inesgotable força que genera la misèria i la pobresa, com el popular futbolista Eduardo Manchón, murcià d'origen, o el doctor Ribas que va llogar un pis a Can Tunis per poder estar a prop d'una gent que mai no havia rebut assistència mèdica. Ribas va salvar la vida de Candel quan aquest va patir tuberculosi i li van haver d'extirpar un pulmó.

No podem oblidar a Mossèn Jaume Cuspinera, militant de la JOC i protagonista de la novel·la de Candel *Hemos sido traicionados*, ni a la Maruja, el personatge femení més autèntic i destacat en la vida de Candel: en el fons era gràcies a

ella, al seu caràcter directe, que el marit va seguir sempre en contacte amb el vertader esperit dels immigrants. Però per sobre de qualsevol altre, el gran personatge en les obres de Candel és la barraca, record dels primers moments de la família Candel a Barcelona.

Foto: Xavier Miserachs

La censura no va deixar de banda a Candel. Es carregava els detalls fraseològics en què es feia referència política en contra del règim i també de manera obsessiva sobre sexe. Això forçava als autors i periodistes a un grau de perícia que aportava als treballs una dosi altíssima d'imaginació i enginy lingüístic.

“Lo cierto es que los escritores –los lectores no sé- estuvimos aguardando el sol de la democracia –perdonad la cursilería- como salida a la superficie de la cloaca donde habíamos andado metidos (...) Queríamos que se nos quitara la tapa y que nuestra literatura respirara”

“En mi novela Los importantes: élite, no una palabra sino una letra que se cargaron, entre muchas otras tonterías. Tacharon siempre la ce de una a la que llamaban la Coñito. Tuve que transformarla en la Moñito. Igualmente, en esta novela, parodiaba el nombre de un artista cinematográfico español, Jorge Mistral, al que llamé Jorge Mistralo, Censura lo tachó y puso en su lugar Francisco Rabalo. Pensarían, “como es rojo, que se chinche”, pues supongo que Censura, ni en la intimidad, podía decir, “como es rojo, que se joda...”

L'èxit de *Els Altres Catalans* va ser esclatant i va obrir els ulls a la societat catalana. Publicat abans que res en català (traduït per Ramon Folch i Camarassa) el llibre despertà consciències i donà veu a tots aquells que, sense ser catalans, vivien i treballaven a Catalunya.

Candel ofería en primera persona la seva experiència del que sentien els mal anomenats "xarnegos", fills d'aquella generació d'andalusos, murcians, gallecs i extremenys que havia vingut a espetegar als peus de Barcelona durant els anys 30 i també els 50 i 60. Durant els anys 50, milers de persones pujaven als trens cap a l'estació de França, a Barcelona. Però allà els rebia la policia. Si no podien demostrar que tenien feina i vivenda, els tancaven al Palau de Missions, a Montjuïc. Una mena de camp de concentració que gairebé ningú no sabia que existia.

Candel tractà un tema que encara ningú del país no havia tocat, i qui pica primer, pica dues vegades. Havia desconcertat al contrari, i, a més, havia aconseguit, criticant durament tant a catalans com a castellans, sacsejar consciències.

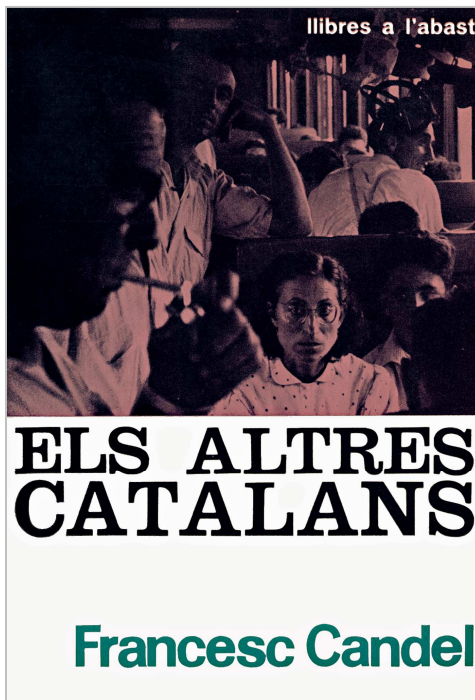
El Periodista

"Estos artículos, escritos ocasionalmente cuando me ha convenido o lo he creído oportuno, inmersos entre otros de distinto asunto e idiosincrasia, no han obedecido a ningún plan determinado, y sí, más que nada, a una necesidad perentoria de ventilar ciertos problemas inherentes a los barrios".

Candel ha escrit i col·laborat amb articles i reportatges amb una quantitat ingent de material i per bona part de mitjans escrits de Catalunya. Des dels seus famosos reportatges de denúncia social a El Correo Catalán fins als articles d'actualitat publicats a l'Avui, l'escriptor ha donat fe de la seva vocació de cronista retratant aquella Barcelona que molts ciutadans simplement havien volgut ignorar. De la mateixa manera que el recentment desaparegut Josep Maria Huertas Claveria, contemporani seu, Candel practicava la professió en favor de la llibertat, la veracitat i la proximitat, sota el vell lema de la denúncia i el compromís amb la lluita contra les injustícies socials.

El Polític

"Más que el arte de cabalgar, en política tendrías que dominar el arte de descabalar. El independiente, en política, es el que más depende de todos y de todo, el único que no es nadie"

Durant molts anys, l'autor s'erigí com a representant del món obrer i també de sindicats com Comissions Obreres. L'ebullició política de l'època, el trasbals final del franquisme, el desgavell de la transició i la necessitat també de representar el sector obrer el van fer presentar-se a les primeres eleccions del 1977, amb èxit total. Va ser escollit senador a les Corts espanyoles per la demarcació de Barcelona, sota la candidatura de l'Entesa dels Catalans. El 15 de juny de 1977 va aconseguir, juntament amb Josep Benet i Alexandre Cirici Pellicer, la cota màxima d'1.260.695 de vots.

El 1979 es presentaria com a independent a la candidatura municipal del Psuc, a L'Hospitalet de Llobregat, i tornaria a guanyar. Fou elegit regidor de cultura a l'Hospitalet, també per la llista del PSUC. La feina al capdavant de l'administració, però, el deixà ben decebut.

El retorn a l'escriptura

“Vaig néixer pobre, he estat sempre pobre, continuaré essent pobre i pobre moriré.”

Candel encara viu al mateix barri del Port on va arribar de petit. Ha vist desaparèixer els escenaris de les seves millors novel·les: les Cases Baratas, el Montjuïc barraquista...

“Ha canviat moltíssim tot no hi ha rastre de les platges i gairebé no queden vestigis de Can Tunis, però encara es poden recórrer llocs que estan gairebé igual, la Colònia Santiveri, el Camí de l'Esparver que porta al Fossar de la Pedrera...”

Candel contempla el passat amb benevolència. Un passat combatiu, gens fàcil: va ser denunciat, censurat pel franquisme, i menyspreat per alguns crítics. Candel mai no s'ha adaptat a les novetats informàtiques: escriu a mà i després a màquina. Els anys li han suavitzat l'òptica i ara Candel contempla amb nostàlgia continguda els suburbis on es va criar.

“Un s'ha d'adaptar a tot. El que m'ha agradat sempre és escriure, encara que últimament m'he tornat mandrós”.

El Reconeixement

El 1983 rep la creu de Sant Jordi. A la sisena edició dels Premis Ciutat de L'Hospitalet li atorguen el Premi d'Honor.

El 4 de setembre de 2003 rep la Medalla d'Or de la Generalitat 2003, la distinció més important del govern català, de mans de Jordi Pujol, amb qui l'uneix una gran amistat que ha donat resultats molt positius, sobretot per entendre la importància fonamental d'unes onades immigratòries que han transformat totalment el panorama social, econòmic i cultural de Catalunya.

Al 2004 rep la Medalla d'Honor de Barcelona *“per la seva trajectòria de ciutadà compromès, cívic, solidari, valent davant del poder i a favor dels marginats”*

Un Cas Insòlit

En l'obra literària de Francesc Candel es fa difícil destriar el que són memòries del que és estrictament novel·la. El lector se sent partícip d'una part de realitat viscuda; realitat que, sovint, és ben crua i desgraciada. La popularitat que assolixen els seus textos és deguda, sens dubte, a la claredat, senzillesa, franquesa i proximitat de les experiències descrites. Fins que no apareix Candel, la Barcelona benestant, de barri alt, de més enllà e la Diagonal, ignorava la realitat suburbial gairebé de manera voluntària. Se sabien moltes coses dels nois de Sarrià que estudiaven als jesuïtes, però molt poc o gairebé res dels fills dels pagesos o dels obrers que vivien a les zones rurals o en els barris marginals de les grans ciutats.

Gràcies a l'empenta i personalitat de la seva inseparable companya en els darrers temps, Joana Gardés es crea de manera definitiva la Fundació Paco Candel.

Foto: Pepe Encinas

ACTIVITATS VINCULADES

En el marc de l'exposició, el Museu d'Història de Catalunya i la Fundació Paco Candel han programat diverses activitats commemoratives que tindran lloc a l'Auditori del museu:

14 d'octubre, de 18 a 20 h.

Col·loqui: "L'associacionisme, camí d'integració social"

Fundació Paco Candel. Ens de l'Associacionisme Cultural Català. Direcció General de Cultura Popular. Associacionisme i Acció Culturals.

17 de desembre, de 9 a 19 h.

Seminari: "Migracions del segle XX i XXI a Catalunya"

Direcció General per a la Immigració del Departament de Benestar Social i Família. Centre d'Estudis Demogràfics. Fundació Paco Candel.

18 de desembre, de 9 a 14.30 h.

Dia Internacional del Migrant

Direcció General per a la Immigració del Departament de Benestar Social i Família. Fundació Paco Candel.

Data per concretar

Col·loqui: "De Candel a nosaltres els catalans"

Direcció General de Política Lingüística.

Museu d'Història de Catalunya

Pl. Pau Vila, 3
08003 Barcelona
Tel. 93 470 25 00
www.mhcat.cat

Més informació:

Irene de Pedro Llorente
Tel. 932 254 700 / 692 084 186
mhc.prensa@gencat.cat